

УДК 329/78(477.83/.86)

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5984.2024/2.11>**Папенко Є.М.**

ГО «Спілка науковців України»,

Загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів з поглибленим вивченням предметів художньо-естетичного циклу № 302

Стрільчик О.В.

ГО «Спілка науковців України»,

Загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів з поглибленим вивченням предметів художньо-естетичного циклу № 302

**ІДЕЯ СОБОРНОСТІ ТА ДЕРЖАВНОСТІ
В ІДЕОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКИХ СІЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ**

У статті проаналізовано витоки та становлення ідеологічних засад збройної боротьби Легіону Українських січових стрільців. Українські легіонери – це перша військова національна формація новітньої доби, яка після понад двохсотлітньої перерви визвольних змагань, відродила козацькі традиції збройної боротьби за державні інтереси, об'єднала в своїх рядах людей відданих українській справі. Проте, значення стрілецтва не обмежується лише тим, що воно стало першою в новітній історії України добровільною військовою формацією, яка збройною боротьбою в роки Першої світової війни зв'язала перервану нитку визвольних змагань. Українські Січові Стрільці ввійшли в історію ще й тому, що були силою, яка мала значний вплив на розвиток української суспільно-політичної думки та на формування національної свідомості. З УСС пов'язані яскраві етапи самовідданої праці, спрямованої на пробудження й утвердження з-поміж українців почуття національної гідності, ідеї соборності й незалежності держави. У спадок від УСС нам дісталися духовна зброя мужності, самовідданості й віри. З мрії та крові багатьох поколінь українців, у тому числі й вояків Легіону УСС, постала Українська держава, яка сьогодні – незалежна. Помітну роль у створенні української військової формації новітньої доби – Українських Січових Стрільців, відіграли західноукраїнські молодіжні товариства – «Сокіл», «Січ», «Пласт», які об'єднали у своїх лавах представників різних соціальних верств Галичини, виховали у них патріотизм, взаємодопомогу, чесність, пошану власної і чужої гідності, дотримання та виконання усталених правил поведінки у суспільстві тощо. Ці молодіжні організації сприяли активізації боротьби українського народу за державні інтереси, відродженню закладених українським козацтвом традицій збройної боротьби, виробивши власну ідеологію національного визволення та збагативши українців новими духовними і політичними цінностями, незважаючи на те, що були створені за іноземними зразками.

Ключові слова: Українські січові стрільці, молодіжні товариства, Галичина, ідеологія, орієнтири, державотворчі процеси.

Постановка проблеми. На початок ХХ ст. українські землі залишались під владою Австро-Угорської та Російської імперій. Антиукраїнська політика, яку чинили керівники цих держав, сприяла пробудженню національно-державних прагнень серед українського народу. Ці прагнення супроводжувались організаційною роботою українців, яка була спрямована на заснування та розбудову різноманітних політично-орієнтованих товариств та об'єднань.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасна історіографія проблеми поки що обмежується лише кількома монографіями та науково-

популярними працями Володимира Гордієнка, Миколи Литвина, Кіма Науменка, Романа Матейка, Миколи Лазаровича, Миколи Кравчука, Богдана Трофим'яка, Миколи Гуйванюка, Володимира Бережинського, Івана Монолатія та деяких інших авторів, однак питання стрілецької ідеології залишились поза увагою.

Постановка завдання. Проаналізувати ідею соборності та державотворення в ідеології Українського січового стрілецтва.

Виклад основного матеріалу. Наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. особливу активність у боротьбі за національні інтереси виявило насе-

лення Галичини, створивши напередодні Першої світової війни власні військові формування. Однак, на думку значного українського дослідника І. Лисяка-Рудницького, українці в Російській імперії напередодні Першої світової війни «вже являли собою реальну силу» [12, с. 189]. Проте, автори даного дослідження не можуть погодитися з таким твердженням, адже саме західноукраїнські землі, напередодні Першої світової війни, були більш прогресивнішими, а населення – більш зорганізованим, так як, саме там, в основному, кувалася доля української державності початку ХХ ст. Саме на території Галичини наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. масово виникали молодіжні товариства, які заклали основи стрілецької ідеології. Так, з ініціативи львівського інженера-підприємця В. Нагірного, у 1894 р. було створено мережу спортивних товариств «Сокіл» як прототип чеського і польського сокілства.

Чеський сокілський рух був започаткований М. Тиршем у лютому 1862 р. у Празі. За ідеологічну основу чеські «Соколи» взяли суспільно-політичну течію панславизму, який проголошував ідею політичного об'єднання всіх слов'ян. Це виявилось в першу чергу, у формі прославлення слов'янської минувшини. Доктрина панславизму висувала не тільки потребу єдності й федерації слов'янських народів, але й закликала «оновити європейську цивілізацію й спричинитися до встановлення стійкої рівноваги сил у Європі» [6, с. 67]. М. Тирш пропагував і відстоював культурну автономію чеського народу. Організатори сокілського руху вирішили досягти вищезазначені цілі засобами гімнастики і дисципліни, зміцнивши духовно та фізично молоде покоління чехів, сприявши розвитку серед них національної свідомості. Як показав час, чеський сокілський рух відіграв помітну роль у консолідації чеської нації та у відродженні власної держави. У товариствах чеського «Сокола» було виховано низку видатних політичних, військових і державних діячів, котрі сприяли розбудові чеської державності.

Наступне гімнастичне товариство «Сокіл» було створено поляками у Львові в 1866 р. Його засновником був радник міської управи Львова та лікар за професією – Й. Міллерет. Статут польського «Соколу» передбачав: «..Виховання духу взаємодопомоги серед членів..., послуху і карності через проведення спортивних занять, влаштування публічних свят і заходів» [6, с. 68]. На думку організаторів польського сокілського руху, ці заходи мали підготувати поляків до майбутньої боротьби за відновлення власної державності, яка була

втрачена внаслідок трьох поділів Польщі (1772; 1793; 1795). З 1884 р. польський «Сокіл» починає засновувати свої осередки по всій Галичині. Так, на 1909 р. у семи округах Західної України існувало 150 польських товариств, чисельність яких становила 20 тис. членів [21, с. 72]. Крім того, з 1895 р. право членства в польському сокілському товаристві здобули жінки.

В перші десятиліття своєї діяльності польське сокілство, подібно до чеського, словацького, хорватського, стало частиною культурно-просвітницького і національного руху в Австро-Угорській імперії. Характерною особливістю польського сокілства було те, що до нього залучалася частина українського населення Східної Галичини, де галицьке селянство мало реальну можливість побачити позитивні сторони товариського життя.

Саме на таких засадах національно-державної боротьби слов'янських народів, В. Нагірний та В. Лаврівський у 1892 р. розробили статут українського «Соколу», завдання якого полягало у «побудові соборної України, яка б не зазнавала національного, політичного та духовного гноблення» [23, арк. 1–5], проте, затверджений він був аж 26 липня 1893 р. австрійським міністерством внутрішніх справ [18, с. 23]. Незважаючи на перепони австрійської адміністрації та польських політичних чинників, 11 лютого 1894 р. відбулись перші загальні збори членів товариства «Сокіл» у будинку «Бесіди», що у Львові.

Сокілська система виховання заохочувала українців своєю демократичністю, гармонійним поєднанням духовності й тілесності, сприяла національному самоутвердженню. Зацікавленість до діяльності українського «Соколу» виявляли студенти, ремісники та молода українська інтелігенція Львова. М. Грушевський, писав: «у сфері освітній і народно-організаційній дав себе знати незвичайний розвій читалень Просвіти і товариств гімнастичних, т. з. «Січей» і «Соколів», які нечувано зворушили народні маси, розбудили в них бажання знання, освіти, інстинкти організації й солідарності» [20, с. 733].

Сокілська ідея боротьби за соборну Україну була привабливою, однак на початковому етапі своєї діяльності, український сокілський рух не мав підтримки серед сільського населення [3, с. 9–10]. Причиною цього було несприйняття самої назви широкими верствами селян. Як підтверджує М. Гуванюк, сучасники тих подій зазначали: «..наші селяни відносяться до польського «Сокола» з найбільшим недовірям, навіть вороже.., тому саме слово «Сокіл» селяни сприй-

мають як щось польське...» [6, с. 68]. Одним із перших сокільських осередків у сільській місцевості був протипожежний «Сокіл» у с. Купчинцях на Тернопільщині. Згодом, на 1913 р. у сільській місцевості вже налічувалось 600 «Соколів» [18, с. 23], які крім пожежно-руханкової діяльності проводили ще й культурно-просвітницьку.

Незважаючи на те, що в українському «Соколі» згуртувались кращі сили міщанства, до 1901 р. воно обмежувалося територією м. Львова [5, с. 6]. Тривалий час сокільська ідея не знаходила прихильників на теренах Буковини. З метою залучення до занять спортом населення від різних соціальних груп, у 1902 р. було створене жіноче відділення «Сокола», активними членами якого були: О. Суховерська (Федів), Д. Навроцька (Білинська), С. Сидорович та ін. Згодом, у 1902 р. були засновані сокільські товариства в Станіславові, Перемишлі, Коломиї; у 1903 р. – в Самборі, Чорткові, Тернополі; у 1904 р. – в Бучачі, Кутах, Бережанах, Золочеві. За ініціативи членів товариства проводилися урочисті вечори з нагоди пам'ятних історичних дат, готувалися концерти, ставились театральні вистави (у театральній секції, якою керував А. Будзиновський розпочав свою діяльність Л. Курбас) [11, с. 31; 18, с. 25].

Відповідно до статуту, «Сокіл» мав власний прапор (лев на синьому полі), гімн («Соколи, соколи, вставайте в ряди», написаний Я. Ярославенком (справжнє прізвище – Вінцовський)) і гасла-кличі («Усі вперед – усі разом», «У здоровому тілі – здоровий дух», «Де сила – там воля») [24, арк. 3]. На початок 1914 р. в Галичині діяли 974 місцеві осередки сокільських товариств, які об'єднували представників інтелігенції, студентства, селянства, робітничого класу та духівництва. Очолювали сокільські організації В. Нагірний (1894–1900 рр.), А. Будзиновський, І. Боберський (1910–1914 рр.); у міжвоєнний період – М. Заячківський (1922–1933 рр.), М. Хроноват (1933–1939 рр.). Членами «Сокола» були Р. Шухевич, Б. Лепкий, сини І. Франка – Петро, Тарас і Андрій, Є. Коновалець, І. Крип'якевич, І. Боберський, Л. Цегельський та інші [11, с. 30].

Отже, є підстави стверджувати, що сокільський рух наприкінці XIX – початку XX ст. досить активно розвивався на західних землях України. Пояснення цьому треба шукати в ідейній основі сокільства та в зацікавленні й активній участі українців у сокільській ідеї. Адже вона збігалася з ідеями соборності та державотворчими процесами українського народу. Ці народні ідеї виражались у сокільських «зльотах» – так званих здвиг

гах (маніфестаціях). Великі здвиги проводились у Стрию (1907, 1909 рр.), Тернополі (1910 р.), Станіславові й Бережанах (1911 р.), Калуші, Жовкві, Снятині, Підгайцях (1912 р.), Олеську, Раві Руській (1913 р.). Варто зазначити, що 15 жовтня 1911 р. у Львові проходили Запорізькі ігри з безпосередньою участю українських «Соколів» [18, с. 25], але найвражаючим був II Крайовий Шевченківський здвиг, проведений у червні 1914 р., де у поході вулицями та в масових військово-спортивних справах взяли участь 12 900 осіб, які представляли 2166 стрілецьких, січово-сокільських та пластових організацій краю [11, с. 31]. Але активний розвиток сокільства був зупинений початком Першої світової війни, де колишні соколи, разом із січовиками та пластунами відгукнулись на заклик до збройної боротьби за кращу долю українства, поповнивши лави Українських січових стрільців.

Ще однією формою активізації громадсько-політичного життя українського населення були добровільні протипожежні товариства, так як на початок XX ст. у Галичині й на Буковині постала проблема швидкого і якісного гасіння пожеж [8, с. 35]. Діюча пожежна охорона, яка перебувала на державній службі, керувалася законодавчими актами 50–100-річної давності і зі своїми обов'язками справлялася тільки частково [2, с. 11–12].

Проблема сільських пожеж широко обговорювалася в тогочасній пресі. Розглядалася на крайових сеймах Галичини і Буковини та на засіданнях Державної ради у Відні. Ними було вирішено сприяти створенню добровільних товариств, для підготовки молоді у захисті від пожеж. Завдяки їхній діяльності уряд сподівався поліпшити справу з пожежогасінням не витрачаючи при цьому значних коштів [5, с. 6].

На таких засадах, 5 травня 1900 р. відомий український діяч К. Трильовський, напередодні дня святого Юрія, покровителя воїнів, заснував у селі Завалля на Снятинщині пожежно-гімнастичне товариство «Січ», яке дало поштовх потужному масовому рухові молоді генералії українців.

Засновник січового руху, обмірковуючи цілі та завдання новоутвореного товариства, дійшов висновку, що практична робота – пожежогасіння – дуже необхідна для селянства, а ті, хто рятують селянське господарство від пожежі, користуються повагою і симпатією. Крім того, масові руханкові вправи не завадять селянській молоді, а, навпаки, зацікавлять її. Як писав А. Чернецький у передмові до збірника спогадів «Гей, там на горі «Січ» іде!»: «...ініціатор і духовний натхненник січови-

ків К. Трильовський неодноразово наголошував на тому, що основним завданням січової організації було переломити ті антимилітаристські настрої серед народу, ідейно згуртувати українську молодь для скріплення тодішньої боротьби з австро-польським окупантом і приготувати її для майбутньої боротьби за волю України» [3, с. 10].

Щоправда, назва «Січ» не була новою для галичан, так як у 1868 р. українськими студентами у Відні було створено молодіжне товариство з такою ж назвою. У віденській «Січі» сформувались видатні в майбутньому особистості, котрі стали її почесними членами: Н. Вахнянин, Ю. Целевич, І. Пуллой, М. Зарицький, І. Горбачевський, Я. Окуневський, Є. Озаркевич, Є. Петрушевич, Б. Лепкий. Почесними членами віденської організації також були М. Драгоманов, І. Франко, М. Грушевський, В. Винниченко [14, с. 7].

К. Трильовський розумів, що для зацікавлення селянства діяльністю нових добровільних товариств потрібні яскраві чинники. Він використовував козацькі традиції, так як в Галичині та на Буковині з вуст в уста передавались легенди про героїчні, національно-визвольні походи запорожців проти поляків, росіян та татар. Чимало місцевих українців були нащадками козаків, що оселилися в цих краях після ліквідації Запорозької Січі і пам'ятали ще свій родовід [3, с. 68]. Головними організаційними засадами січового руху, викладеними у статуті та рекомендаціях були: добровільність, взаємодопомога, рівність, дотримання закону та виконання уставних правил поведінки в суспільстві, пошана власної та чужої гідності, моральність, чесність, патріотизм [8, с. 39]. Одночасно статут «Січі» вказував на загальногромадянський характер товариства: «членом «Січі» може бути кожний українець (кожна українка) незалежно від свого соціального стану» [3, с. 18]. Кожний командир обирався відкритим голосуванням на загальних зборах, будь-який член товариства відкрито міг виступити з критикою дій командира, а саме, щодо його здібностей керувати людьми. При вступі до «Січі» приймалася присяга Богу та на вірність України. Дотримуючись традицій Запорозької Січі та Козаччини, січовики називали один одного товаришами, що встановлювало рівність серед усіх людей «Січі». Ідея рівності не припускала ні національного, ні соціального, ні культурного, ні релігійного пригнічення.

Січовики вважали, що право керувати державою, краєм, повітом, громадою належить усім громадянам. Вони заперечували будь-яке насильство над людьми, будь-яку диктатуру. Керувати

міг той, кого обрала община. Кожний член «Січі» повинен був беззаперечно коритися наказам старших. Потрібно було вміти підпорядковувати свою волю, власне «я» загальній справі.

Січова організація проголошувала опору тільки на власні сили. У статуті товариства було зазначено: «Січовик знає, що тільки праця і наука вирвуть нас із неволі» [1, с. 7]. Вони поважали кожну працюючу людину, яка здобуває хліб своєю працею, але одночасно вимагали і людського ставлення до себе. Поважаючи це, січовики знали, що тільки сумлінність і наполегливість з часом виправдають усі надії та сподівання.

У керівному документі січовиків стверджувалося те, що вони не мали допуститися тієї помилки, яку здійснила Запорозька Січ і козацтво, змішавши національну справу з релігійною. В Україні, так як і в Росії була, і є пануючою православна віра. Богдан Хмельницький вважав, що православний цар захистить православну Україну від католицької Польщі, тому став союзником Москви. Що із цього вийшло – відомо. Саме тому, в керівному документі «Січі» наголошувалося те, що січовик не повинен був виступати проти релігійної боротьби [1, с. 8], оскільки у лавах організації перебувала молодь різних віросповідань. Боячись повторення помилки Запорозької Січі, січовики не допускали у свої ряди священнослужителів, однак ті все ж таки були серед молоді і займалися тільки їхнім вихованням у демократичному дусі [14, с. 12].

Незважаючи на утиски та перешкоди з боку польської влади, у 1914 р. в Західній Україні існувало 1056 «Січей», що нараховували 66 тис. членів [11, с. 54]. Це була організована сила, яка відродила пам'ять про українське військо, дала поштовх подальшому розвитку військових традицій.

Саме у середовищі передової частини молоді, яка пройшла духовний та фізичний гарт у «Соколах» і «Січах», зародилася ідея про збройне виборення власної державності. Так, спочатку у Львові, а згодом і в інших галицьких містах постали перші українські таємні організації, завданням яких було військово-виховання і навчання молоді [17, с. 12], як необхідної передумови для створення власного війська. Кожний член таємних гуртів зобов'язався «чинити в житті згідно провідної ідеї організації, якою є вільна, самостійна Україна...» [17, с. 12], цим самим, організатори виховували патріотів своєї країни. Крім того, молодь у цих товариствах, вела завзяту боротьбу з москвофільством, значення якої полягало у пропаганді української національної ідеї.

У таємних молодіжних об'єднаннях виховувались боротьбі за соборність майже всі члени майбутніх Українських Січових стрільців. Ці товариства творили багатий духовний зміст стрілецького життя. Ідейно-духовне надбання здобуте у таємних гімназійських і семінарійських організаціях стало пізніше, у процесі боротьби та духовного зростання Українських січових стрільців, одним із основних елементів стрілецької ідеології. Найбільший вплив серед них мали пластові товариства, створені у 1911 р. при філії української академічної гімназії у Львові [11, с. 54], назва яких походить від козаків-розвідників, які називались пластунами. Термін «пластування» став відповідником скаутського руху (англ. scout – розвідник). Його засновниками були студенти І. Чмола та П. Франко, активними членами – В. Кучабський, Р. Сушко, О. Кучерішка, О. Квас, О. Степанів, О. Яримович та ін. [10, с. 126; 17, с. 17]. Це була «Мішана (хлоп'ячо-дівоча) пластова організація... – яка, за словами О. Степанів, – вела більше військову, як пластову роботу, бо крім в'язання вузлів, пластового ходу, сигналізації, училися ми стріляти з браннінга, пізнавати систему кріса – Манліхера (поки, що лиш теоретично), таборувати... Вчилися ми з малих, битих на цикльостилю видань, які переводили з польської на українську мову» [19, с. 8].

Офіційним початком «Пласту» вважається 12 квітня 1912 р. – день першої присяги пластового гуртка, який заснував О. Тисовський при Академічній гімназії у Львові. З цього часу пластові організації поширилися на західноукраїнських теренах і вже в 1913 р. відбувся І-й з'їзд їхніх представників у Львові на якому було створено «Організаційний пластовий комітет» [16, с. 13]. За три роки діяльності, відомості про «Пласт» поширилися по всій західній Україні.

Напередодні Першої світової війни, в Галичині нараховувалось 34 пластових гуртки, що об'єднували 1700 осіб, які займалися військовим вишколом [7, с. 59] і з початком війни виявили бажання воювати у лавах січового стрілецтва.

Це була фактично перша в історії новітнього українського руху спроба власними заходами почати творення збройної сили як засобу боротьби за державну самостійність (за підрахунками історика Т. Трофим'яка, протягом 1914–1917 рр. у легіоні УСС перебувало понад 1500 пластунів, 748 з яких загинули в боях, понад 500 зазнали лиха від ран та полону) [21, с. 152]. «Вага і значення «Пласту» саме в тому, що він був школою жовнів України», – наголошувалось у часописі-місячнику «Люшпівці» за березень 1913 р. [21, с. 143].

У 1912 р. І. Чмола спільно з «пластунами» О. Кучерішкою, О. Квасом, В. Кучабським та Ю. Охримовичем організував «Стрілецький гурток». До нього входили виключно студенти, серед яких найбільше проявили себе П. Франко, Р. Сушко, В. Клим, Р. Дашкевич, Н. Любінецький, І. Кулиняк. Вони таємно вивчали військову справу, а для популяризації своїх ідей, у 1913 р. почали видавати журнал «Відгуки» [14, с. 12].

З кінця 1912 р. у процес організаційного становлення військових товариств включалися старші представники української галицької інтелігенції. Так, у грудні 1912 р. у Львові було організовано Український Січовий Союз, генеральним отаманом якого було обрано К. Трильовського. Визрівала реальна можливість створити українські військові формування. До того ж, 7 грудня 1912 р. представники західноукраїнських політичних партій проголосили, що «в разі збройного конфлікту між Австро-Угорщиною й Росією одноставно і рішуче стоятимуть на боці Австро-Угорщини проти Росії, найбільшого ворога України» [4, с. 45]. 15 грудня на засіданні так званої «Запорозької Січі» «Соколябатька», яке очолював відомий педагог І. Боберський, було вирішено зайнятися організацією створення стрілецьких товариств [11, с. 54]. У той же день на зборах українських студентів політехніки, які об'єдналися в товариство «Основа», було прийнято постанову про започаткування військового навчання серед молоді [14, с. 28–29]. 16 грудня 1912 р. відбулось засідання Міжпартійного комітету за участю представників західноукраїнських політичних партій (Л. Цегельський, С. Томашівський, І. Боберський, К. Малицький) та молодих організаторів і активних членів таємних товариств (І. Чмола, Р. Дашкевич, М. Балицький і С. Гайдучок). Учасники комітету поставили собі за мету скласти статут для Українського стрілецького товариства [17, с. 28–29; 11, с. 6]. Проте, незабаром, партійні представники відійшли від цього проекту, зосередивши свою діяльність на «Українському Січовому Союзі», яким керував К. Трильовський. Таким чином, з цього часу створення українських стрілецьких організацій рухалось двома шляхами, що їх відповідно репрезентували «Український Січовий Союз» та представники студентської молоді, яких підтримував Міжпартійний комітет.

Для планової військово-виховної й організаційної роботи студентство, не чекаючи урядового дозволу, заснувало у Львові студентську стрілецьку організацію, якою керував окремий комітет на чолі з І. Чмолою. Сюди також входили В. Генік,

В. Дзіковський, Р. Дашкевич, О. Квас, В. Кучабський та інші. Представники цього гуртка, який став центром стрілецького руху у Львові, проводили військові навчання, вивчали теорію військової справи, займалися розробкою військової термінології та підручників [17, с. 29]. Значною заслугою новоутвореного товариства стало видавання журналу (редактором був О. Кучерішка), котрий популяризував гасло збройної боротьби за Українську державність [11, с. 60].

Тим часом, «Український Січовий Союз», що був центром січових товариств, у січні 1913 р. вніс на затвердження влади розроблений статут стрілецьких гуртків [14, с. 27]. Однак через перешкоди місцевої адміністрації, яка складалася з поляків, статут було двічі відхилено і, лише втретє, коли К. Трильовський дослівно переклав українською мовою статут польського «Стрільця» і подав його на розгляд до галицького намісництва, був отриманий дозвіл на заснування товариства «Січові стрільці» [9, с. 292]. На основі затвердженого статуту, 18 березня 1913 р. відбулись перші загальні збори цієї організації, які ознаменували появу першого українського стрілецького товариства, яке згодом дістало назву «Січові Стрільці І». Головою новоутвореного товариства став В. Старосольський, а заступником – І. Чмола. Біля витоків «Січових стрільців І» стояли такі відомі пізніше старшини, а в той час студенти – Р. Дашкевич, Є. Коновалець, В. Кучабський, Р. Сушко, П. Франко та інші.

Проте незабаром у товаристві почала зростати напруга, викликана насамперед небажанням студентів визнавати зверність «Українського Січового Союзу» та діяти за його вказівками. Це призвело до поділу на «Січові Стрільці І» («СС-І») та «Січові Стрільці II» («СС-II»), який відбувся 25 січня 1914 р. «Січові стрільці II» очолив Р. Дашкевич [11, с. 62]. Тут на протигагу першому товариству, що об'єднувало студентів, були згуртовані в основному робітники та ремісники. Характерно, що між товариствами були й інші відмінності. Зокрема, керівники організації «Січові Стрільці II» ставили перед собою завдання готувати майбутніх підстаршин, тоді як «Січові стрільці І» були зорієнтовані на вишкіл старшин. Іншою особливістю першої організації було те, що її членами могли бути й жінки, чого в «Січових Стрільцях II» – не дозволялося. Жіночій відділ «Січових стрільців І» очолила О. Степанів. Великої уваги в цьому товаристві приділялося не лише військовій підготовці, а й вивченню історії України, суспільних наук, історії європейських революцій, так як ця органі-

зація готувала справжнього громадянина з широким кругозором та високим рівнем національної свідомості [17, с. 29].

«Січові стрільці II» відкидали допомогу австрійської влади, суть якої полягала у наданні стрілецьким товариствам зброї та дозволі користуватися військовими полігонами [22, с. 9]. Ці кроки обумовлювалися переконанням, що справжнього самостійного вояка, патріота своєї держави не можна виховувати з допомогою чужої держави. Враховуючи таку ситуацію, для забезпечення належних умов для військового навчання молоді, керівник «Січових Стрільців II» Р. Дашкевич за фінансової допомоги батька та на власні кошти придбав 200 гвинтівок (деякі були останньої системи «Манліхер М.95»), крім того було розроблено й встановлено стрілецьку уніформу. Поділ «Січових стрільців» не був тривалим. Так, у березні 1914 р. «Січові стрільці І» знову ввійшли до «Українського Січового Союзу» і разом з «Січовими стрільцями II» заново організували «Стрільцьку секцію», завдання якої полягало у створенні стрілецьких товариств у провінції. В результаті їх спільної праці, напередодні Першої Світової війни в Галичині діяло 96 українських стрілецьких товариств, що нараховували 8200 осіб [15, с. 6].

Ще однією таємною військовою організацією став «Мазепський курс мілітарний». Заснований студентом правничого відділу В. Кучабським восени 1913 р. Учасники «Курсу» слухали лекції з військової дисципліни, виїжджали на польові практичні навчання у Стрийський парк [11, с. 19]. Завдяки старанням організаторів, до Першої Світової війни з'явилася низка підручників, зокрема, про різновиди гвинтівки системи Манліхера, теорію стрільби, військову картографію. Особливих успіхів у цій роботі досягнув В. Кучабський, який написав праці: «Кріс піхотного війська», «Сигналізація», «Теорія стріляння», «Зберігання зброї», «Розвідча служба» та «Шифри» (автор книг писав під псевдонімом «Бука»). Крім нього, підручники «Поземельство (Теренознавство)», «Австрійські мапи, пляни і шкідливі», «Підручники для техніки і украплення», «Взір на рапорти для командирів, що ведуть більші відділи» під псевдонімом «Зінко Бурлака» видав О. Квас. Також працю «Таборування» підготував В. Клиш (опублікована під псевдонімом «Іриний Дмитрак») [1, с. 2]. Це були перші військові підручники українською мовою від 1848 р., за допомогою яких організатори січового руху змогли виховати в українській молоді патріотизм та любов до Батьківщини.

З ініціативи В. Кучабського «Мазепинці» склали присягу, в якій зобов'язувались зі зброєю в руках здобувати незалежність для українського народу. Крім того, в лютому 1914 р. організатори товариства заснували «Военний фонд», кошти з якого передбачалося використати для закупівлі зброї. Планувалося на початок осені провести військові навчання у районі Чорногори за участю інших військових організацій, щоправда, початок Першої світової війни не дозволив реалізувати ці задуми, так як попереду на «січовиків» чекало не навчання, а справжня війна.

Висновки. Українські Січові Стрільці – це добровольчий легіон, що у кривавій Першій світовій війні зберіг честь української нації.

Галицький за походженням, він став провісником війська національного масштабу. Формування стрілецької ідеології було започатковане у середовищі західноукраїнських молодіжних товариств, які і становили основу Легіону УСС. Ідеологічні засади збройної боротьби УСС та ідеологічне згуртування західноукраїнської молоді на межі ХІХ–ХХ ст. були викликані різними причинами. Насамперед це те, що українці не мали власної держави, народ якої був розмежований по р. Збруч між двома потужними імперіями – Австро-Угорською і Російською. Виникнення українського стрілецького руху в Галичині стало наочним доказом прагнення українців до незалежності.

Список літератури:

1. Бережинський В. Галицькі військово-спортивні організації. К. : Академія Збройних Сил України, 1997. 32 с.
2. Верига В. Визвольна боротьба в Україні 1914–1923 рр. У 2-х томах. Т. 1. Рівне : Вид-во ВАТ «Рівненська друкарня», 2005. – 472 с.
3. «Гей, там на горі «Січ» іде!..» Пропам'ятна книга «Січей» / Під ред. Трильовського П. К., 1993. 316 с.
4. Головченко В., Солдатенко В. Українське питання в роки Першої світової війни : Монографія. К. : Парламентське вид-во, 2009. 448 с.
5. Гордієнко В. Українські Січові Стрільці. Львів : [б. в.], 1990. 48 с.
6. Гуйванюк М. Січовий рух у Галичині й Буковині (1900–1914 рр.). Чернівці : Зелена Буковина, 2009. 254 с.
7. Гуцули у Визвольній боротьбі. Спогади січового стрільця Михайла Горбового / під ред. Р. Коваль. К. : Історичний клуб «Холодний Яр», 2009. 472 с.
8. Карпинець І. Галичина. Військова історія 1914–1921. Львів : Видав. дім «Панорама», 2005. 376 с.
9. Крип'якевич І., Гнатевич Б., Стефанів З. Історія українського війська (від княжих часів до 20-х років ХХ ст.) / Упоряд. Б. Яримович. Львів : Світ, 1992. 712 с.
10. Кучабський Ю. Василь Кучабський. *Україна в минулому*. Збірник статей. Вип. 2. Київ-Львів, 1992. С. 123–135.
11. Лазарович М. Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль : Джура, 2005. 592 с.
12. Лисяк-Рудницький І. Історичне есе : в 2-х т. Т. 1. К. : Основи, 1994. 530 с.
13. Литвин М., Науменко К. Українські Січові Стрільці. К. : Вид-во т-ва «Знання» України, 1992. 48 с.
14. Монолатій І. Формування та бойовий шлях Українських січових стрільців. К. : Темпора, 2008. 85 с.
15. Назарук О. З кривавого шляху УСС. Львів : «Просвіта», 1916. 79 с.
16. Підручна книжечка пластуна і пластунки. *Старожитності*. 1991. № 4. С. 12–13.
17. Ріпецький С. Українське Січове Стрілецтво: визвольна ідея і збройний чин. Нью-Йорк, 1956. 360 с.
18. Сокіл-Батько спортивно-руханкове товариство товариство у Львові. *Альманах 1894–1994*. Львів, 1996. 267 с.
19. Степанів О. На передодні великих подій. Власні переживання і думки 1912–1914. Львів : Червона калина, 1930. 45 с.
20. Тиктор І. Велика історія України. Львів : Вінніпег, 1948. 965 с.
21. Трофим'як Б. Фізичне виховання і спортивний рух у Західній Україні (з початку 30-х років ХІХ ст. до 1939 рр.). К. : ІЗМН, 1997. 424 с.
22. УСС (1914–1921) / під ред. Б. Гнаткевича. Львів : Слово, 1935. 160 с.
23. ЦДІА України, м. Львів, ф. 312, оп. 1, спр. 1.
24. ЦДІА України, м. Львів, ф. 312, оп. 1, спр. 18.

Papenko Ye.M., Strylchyk O.V. THE IDEA OF THE CONGREGATION AND THE STATE IN THE IDEOLOGY OF THE UKRAINIAN SICH RIFLEMEN

The article analyzes the origins and formation of the ideological foundations of the armed struggle of the Legion of Ukrainian Riflemen. Ukrainian legionnaires are the first national military formation of the modern era, which, after a more than two-hundred-year break in the liberation struggle, revived the Cossack traditions of armed struggle for state interests and united in its ranks people devoted to the Ukrainian cause. However, the importance of shooting is not limited to the fact that it became the first voluntary military formation in the modern history of Ukraine, which connected the interrupted thread of liberation struggles with armed struggle during the First World War. The Ukrainian Sich Riflemen entered history also because they were a force that had a significant impact on the development of Ukrainian social and political thought and on the formation of national consciousness. Bright stages of self-sacrificing work aimed at awakening and establishing among Ukrainians a sense of national dignity, the idea of the unity and independence of the state, are associated with the Ukrainian Sich Riflemen. The spiritual weapons of courage, self-sacrifice, and faith were inherited from the Ukrainian Orthodox Church. From the dreams and blood of many generations of Ukrainians, including the soldiers of the Legion USS, the Ukrainian state emerged, which today is independent. A notable role in the creation of the Ukrainian military formation of the modern era – the Ukrainian Sich Riflemen, was played by the Western Ukrainian youth associations – «Sokil», «Sich», «Plast», which united in their ranks representatives of various social strata of Galicia, and instilled in them patriotism and mutual assistance, honesty, respect for one's own and others' dignity, observance and implementation of established rules of behavior in society, etc. These youth organizations contributed to the activation of the struggle of the Ukrainian people for state interests, the revival of the traditions of armed struggle established by the Ukrainian Cossacks, developing their own ideology of national liberation and enriching Ukrainians with new spiritual and political values, despite the fact that they were created according to foreign models.

Key words: *Ukrainian Sich Riflemen, youth associations, Galicia, ideology, landmarks, state-building processes.*